

Politici vrezen leaks, social bots en fakenews

Achtergrond - 15 juni 2017 - Auteur: Wiebke Pittlik

Vladimir Poetin heeft verzekerd dat het Kremlin geen cyberaanvallen zal laten uitvoeren om de Duitse verkiezingen te ontregelen. Maar aan zijn woorden moeten we weinig waarde hechten, waarschuwen deskundigen en dissidenten. De *Bundeswahlleiter*, die de Duitse stembusgang coördineert, heeft een *taskforce* opgericht om het land te behoeden voor de invloed van fakenews, hacks, leaks en social bots.

“De Russische staat is bij cyberaanvallen niet betrokken, en we zijn het ook niet van plan”, [beloofde Poetin](#) aan buitenlandse journalisten tijdens het Economisch Forum in Sint Petersburg begin juni. Poetin wilde niet uitsluiten dat onafhankelijke Russische ‘patriotten’ zoiets op eigen houtje doen.

Of het nou in opdracht van het Kremlin is of niet, Duitsland moet er serieus rekening mee houden dat Russische hackers proberen met gelekte en vervalste informatie de verkiezingen te ontregelen, waarschuwt de Russische onderzoeksjournalist Andrej Soldatov in meerdere Duitse media, waaronder [Der Spiegel](#). Soldatov heeft zich gespecialiseerd in de Russische geheime diensten en is mede-oprichter van de nieuwssite Agentura.ru, die de diensten kritisch volgt. Voor hem staat overigens vast dat de Russische staat opdracht geeft tot de ingenieuze hackoperaties.

De Russische oud-wereldkampioen schaken en prominent dissident Garri Kasparov zette zijn waarschuwing nog dikker aan, toen hij begin mei in Duitsland was voor de internetconferentie Re:publica. Volgens hem zal Poetin zijn uiterste best doen om Merkel uit haar ambt te krijgen. Poetin steunt alle partijen die Merkel stemmen kunnen kosten, meent Kasparov.

Franse verkiezingen

Wat de Franse - toen nog - presidentskandidaat Emmanuel Macron overkwam, is een waarschuwing aan de Duitse politici. Vlak voor de presidentsverkiezingen publiceerde Wikileaks een grote hoeveelheid documenten en mails van het campagne team van Macron. Macrons team liet direct weten dat de informatie vervalst was. De sporen leidden naar Russische hackers.

Poetin had er belang bij dat de rechts-populistische Marine Le Pen - die tegen de NAVO en tegen de EU is - de Franse verkiezingen zou winnen. Overigens [berichtte](#) de Amerikaanse nieuwswebsite The Daily Beast vorige week over een interessante strategie van het team van Macron. Dat zou zelf gezorgd hebben dat er tussen de informatie die door de hackers werd onderschept ook valse informatie zat. Zo zou niemand meer weten wat echt en wat vals is en kon Macron direct roepen dat de gegevens waren gemanipuleerd.

Met de inhoud van de gelekte data konden Franse media niets meer doen. In Frankrijk mag er in de 24 uur voor de verkiezingen niet meer worden bericht over de campagne en de kandidaten. *Bundeswahlleiter* Dieter Sarreither adviseert zo'n regel ook in Duitsland te overwegen, nu nepnieuws wordt gebruikt als strategie om verkiezingen te beïnvloeden.

Bondsdag-hack

In een [gesprek met Welt am Sonntag](#) beschrijft Sarreither wat de overheid doet tegen cyberaanvallen. Zijn net opgerichte cybertaskforce bestaat uit 150 IT-experts, die de komende maanden zwakke plekken in het systeem zoeken, en alternatieve netwerkcapaciteit opbouwen voor het geval hackers de boel toch weten plat te leggen.

Dat hackers informatie uit het Duitse politieke bedrijf in handen hebben, staat al vast

Dat hackers informatie uit het Duitse politieke bedrijf in handen hebben, staat al vast. In mei 2015 wisten hackers het computernetwerk van de Bondsdag binnen te dringen en hebben mailboxen gekopieerd, harde schijven doorzocht en van 16 Bondsdagleden het digitale kantoor doorzocht. Ook kanselier Merkel was doelwit. De toen verkregen informatie zou de komende maanden wel eens kunnen opduiken, stelt weekblad Die Zeit in een recente, [lezenswaardige reconstructie](#) van de aanval.

Een van de Bondsdagleden die slachtoffer waren van de aanval in 2015, is Bettina Hagedorn. Ze is lid van de vertrouwenscommissie van de Bondsdag, die de kwesties behandelt die niet openbaar mogen worden. Dat geheime documenten uit deze commissie in handen van de hackers zijn gevallen, is onwaarschijnlijk. Die worden niet digitaal verspreid, maar alleen op papier, per bode. Hagedorn kreeg er een speciale kluis voor op haar kamer, vertelde ze aan Die Zeit.

De regering-Merkel liet destijds weten overtuigd te zijn dat de Russische geheime dienst achter de Bondsdag-aanval zat. Merkel sprak van hybride oorlogsvoering. Dat herhaalde ze in mei van dit jaar zelfs tijdens een [gezamenlijke](#)

[persconferentie](#) met Poetin. Hoewel Poetin ook daar zei dat Rusland zich niet bemoeit met de politiek in andere landen, zei Merkel dat ze weliswaar niet bang is aangelegd en er op vertrouwt dat de verkiezingen ongehinderd plaats kunnen hebben, maar dat ze weet dat hybride oorlogsvoering een onderdeel is van de Russische militaire strategie.

'We stellen een toenemend agressieve cyberspionage vast'

De campagneteams van de Duitse politieke partijen maken zich wel degelijk zorgen over het gevaar van strategische lekken, die hun partij in diskrediet kunnen brengen. Campagnemanager Robert Heinrich van de Groenen zei tijdens [een paneldiscussie](#) op een mediacongres in mei dat 'je zo iets regelrecht verwacht.' Of zijn partij een strategie heeft om daarmee om te gaan, daarover liet hij zich niet uit. De baas van de binnenlandse veiligheidsdienst Verfassungsschutz Hans-Georg Maassen beaamt de zorgen: "We stellen een toenemend agressieve cyberspionage in de politiek vast", [citeren Die Zeit](#) en Bild hem begin mei.

Fakenews

Waar het lekken van data nog slechts een dreiging is, is valse informatie al volop in omloop. Daaraan maken niet alleen [de Russen zich schuldig](#). Eind mei viel AfD'er Björn Höcke justitieminister Heiko Maas (SPD) aan op Facebook en plaatste daarbij een foto van het nieuwe boek van de minister 'Aufstehen statt Wegducken'. De ondertitel was veranderd: in plaats van 'Een strategie tegen rechts' stond er nu 'Een strategie tegen het recht'.

De foto werd gretig gedeeld en becommentarieerd. Maas werkt bij veel AfD'ers als een rode lap op een stier. Toen er ophef over ontstond, liet Höcke weten dat zijn post satirisch was bedoeld. Weinig geloofwaardig, omdat hij een paar dagen eerder ook citaten van oud-bisschop Margot Käßmann had verdraaid.

Vooraf AfD-aanhang gevangen in filterbubble

Vooraf in de hoek van de rechts-populistische AfD en anti-islambeweging Pegida circuleert veel fakenews. En dat is juist binnen die groep effectief. Süddeutsche Zeitung analyseerde de politieke arena op Facebook. In de prachtig vormgegeven [themasite](#) over dit onderzoek stelt de krant dat de veelbesproken filterbubbles - de gepersonaliseerde informatie op social media waardoor mensen steeds in hun mening worden bevestigd - in Duitsland nauwelijks bestaan. Alleen bij de AfD.

Alle partijen hebben overlap in de netwerken, hun volgers liken ook berichten van andere politieke partijen bijvoorbeeld. Behalve de kring rond de AfD, die is geïsoleerd. AfD'ers hebben veel meer dan aanhangers van andere partijen op

social media alleen met gelijkgestemden contact. Omdat ze de traditionele media niet vertrouwen, bereiken berichten die nepnieuws ontkrachten hen nauwelijks.

Social bots

Toen na de Amerikaanse verkiezingen duidelijk werd dat met zogenoemde social bots op grote schaal is geprobeerd de kiezers te beïnvloeden, spraken Duitse partijen af dat ze van deze techniek geen gebruik zullen maken. Alleen de AfD hield die optie open.

Social bots zijn accounts op social media die van een persoon lijken te zijn maar door software worden aangestuurd en bijvoorbeeld massaal bepaalde berichten delen of liken. Zo kan het lijken dat een mening breed gedeeld is of een partij een veel grotere aanhang heeft dan in werkelijkheid. Ook worden ze gebruikt om nepnieuwsberichten te verspreiden.

Op navraag van de rubriek [Faktenfinder van de ARD](#) eind april, liet de AfD weten: "De AfD is niet van plan in welke vorm dan ook social bots in te zetten. Zulke instrumenten werken opinie-verstorend, wij zien daarvan af." Toch zijn er talrijke AfD-gezinde nepaccounts gevonden de laatste maanden. Betrokkenheid van de partij zelf kon echter niet worden aangetoond.

Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](https://www.duitslandinstituut.nl).

Artikel:

<https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/21638/politici-vrezen-leaks-social-bots-en-fakenews>